

การดำเนินคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : ตอนที่ ๑ ความเป็นมาของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส^๑

Professor Sebastien FUCINI (ศาสตราจารย์เซบาสเตียน ฟูซินี)^๒
แปลโดย ดร. ปกิตตา นิภาวรรณ โชติกิตติกุล^๓

ศาลยุติธรรมของประเทศฝรั่งเศส ทำหน้าที่พิจารณาพิพากษานักการเมืองที่กระทำความผิดอาญาในขณะที่ยังดำรงตำแหน่งทางการเมืองอยู่ ซึ่งเป็นศาลเฉพาะ เทียบได้กับแผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองในศาลฎีกา

โดยหลักแล้ว บุคคลธรรมดากระทำความผิดอาญาจะต้องถูกดำเนินคดีที่ศาลอาญาทั่วไปหรือศาลอาญาอุกฉกรรจ์ แล้วแต่คดี แต่ถ้าเป็นกรณีของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาที่กระทำความผิดอาญาระหว่างปฏิบัติหน้าที่ก็จะถูกดำเนินคดีที่ศาลนี้

ในช่วงก่อนปี ๒๐๐๗ ถ้าประธานาธิบดีฝรั่งเศสกระทำความผิดอาญา วิธีเดียวที่จะสามารถที่จะทำให้ประธานาธิบดีพ้นจากตำแหน่งหรือถอดถอนได้ จะต้องเป็นการดำเนินการในรัฐสภาเท่านั้น ในกฎหมายปัจจุบัน ประธานาธิบดีของประเทศฝรั่งเศสจะไม่ต้องรับผิดชอบในกรณีที่กระทำความผิดอาญาระหว่างการดำรงตำแหน่ง

ศาลสำหรับผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง บุคคลที่จะอยู่ภายใต้เขตอำนาจ ได้แก่ รัฐมนตรี นายกรัฐมนตรี และรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงต่าง ๆ

ตั้งแต่มีการจัดตั้งสาธารณรัฐที่ ๕ ของประเทศฝรั่งเศสในปี ๑๙๕๘ จนมาถึงช่วงประมาณปี ๑๙๙๐ จะมีศาลที่ตัดสินความผิดเฉพาะของสมาชิกรัฐสภาหรือนักการเมือง เรียกว่า “ศาลสูงของฝรั่งเศส” (High Court of Justice) เป็นกระบวนการทางการเมืองทั้งหมด ไม่มีผู้พิพากษาที่เป็นผู้พิพากษาอาชีพ และบุคคลที่จะมาตัดสินคือตัวสมาชิกของแต่ละสภานั้นเอง

ในช่วงปี ๑๙๕๘ ถึง ๑๙๙๓ มีการดำเนินคดีลักษณะการเมืองกับนักการเมืองภายในกันเองของรัฐสภา เพียงแค่ ๒ คดี เท่านั้น และผลของทั้ง ๒ คดีนี้ คือเป็นการสั่งไม่ฟ้องหรือว่าสั่งยกฟ้อง

ก่อนปี ๑๙๙๓ เมื่อรัฐสภาเปิดกระบวนการไต่สวนนักการเมือง จะมีการจัดตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริง โดยเลือกจากสมาชิกรัฐสภา ช่วงก่อนปี ๑๙๙๓ มีคดีเกี่ยวกับกระทรวงสาธารณสุข ประชาชนที่เจาะเลือดติดเชื้อไวรัสตับอักเสบบี รัฐจึงฟ้องว่านักการเมืองประมาท และไม่ควบคุมดูแลให้ระบบสาธารณสุขดำเนินไปได้ด้วยดี เมื่อมีการตั้งคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงขึ้นมา สมัยนั้นกฎหมายยังไม่ได้ให้อำนาจคณะกรรมการไต่สวนข้อเท็จจริงในการพิจารณาหรือกำหนดการกระทำความผิดที่แตกต่างไปจากความเห็นของสมาชิกรัฐสภา ถ้าสมาชิกมีความเห็นอย่างไร คณะกรรมการจะต้องแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อมาประกอบความเห็นของสมาชิกรัฐสภาไปในแนวนั้น สุดท้ายคดีนี้จึงยกฟ้อง ทำให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่างมาก จนเป็นที่มาของการก่อตั้ง “ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส” ในปี ๑๙๙๓ เพื่อที่จะยุติคดีลักษณะการเมืองและนักการเมืองเพียงอย่างเดียว

^๑ สรุปคำบรรยายจากการสัมมนาทางวิชาการ เรื่อง “วิธีพิจารณาคดีในระบบไต่สวนและการพิจารณาคดีของอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง : หลักการ แนวคิด และกรณีศึกษาของประเทศฝรั่งเศส” วันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๖๖ เวลา ๑๓ ถึง ๑๖ นาฬิกา ห้องประชุมใหญ่ศาลฎีกา โดยสถาบันพัฒนาข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม

^๒ อาจารย์ประจำ Univerty of Aix – Marseille, ผู้บรรยายวิชากฎหมายอาญาทั่วไปและวิธีพิจารณาความอาญากฎหมายระหว่างประเทศ กฎหมายอาญายุโรป เรื่องต่อต้านการก่อการร้าย

^๓ ผู้ช่วยผู้พิพากษาชั้นที่ ๗๗

ความเป็นมาของศาลยุติธรรมของสาธารณรัฐ

ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ จัดตั้งขึ้นโดยมีการแก้ไขรัฐธรรมนูญในปี ๑๙๙๓ จากนั้นมีการออกพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญขึ้นมาในปีเดียวกัน เพื่อที่จะจัดตั้งศาลนี้ ซึ่งศาลนี้มีวัตถุประสงค์ ๒ ประการ ประการที่ ๑ เพื่อที่จะป้องกันปัญหาที่เคยเกิดขึ้นในรัฐสภา ประการที่ ๒ เพื่อที่จะไม่ให้ศาลเข้ามาแทรกแซงการดำเนินการของรัฐบาลมากเกินไป

เพื่อลบลักษณะทางการเมืองให้หมดไปจากศาลสูงที่เคยมีอยู่เดิม ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ มีการแบ่งส่วนงานออกเป็น ๓ ส่วน ส่วนที่ ๑ เป็น Commission เหมือนคณะไต่สวนเบื้องต้น ส่วนที่ ๒ Inquiry Commission คือจะเป็นคณะผู้ไต่สวนอีกชั้นหนึ่ง และส่วนที่ ๓ เป็นองค์คณะที่ทำคำพิพากษา

เขตอำนาจของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ

ตามมาตรา ๖๘-๑ ของรัฐธรรมนูญแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส มีอำนาจตัดสินเฉพาะสมาชิกของรัฐบาลเท่านั้น และการกระทำความผิดที่จะต้องเป็นการกระทำความผิดอาญาหรือเป็นการกระทำความผิดอาญาอุกฉกรรจ์หรืออาญาทั่วไป ไม่รวมถึงอาญาและละหุโทษ ในขณะที่กระทำความผิด ณ เวลาที่ดำรงตำแหน่ง

ตัวอย่างคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่วันที่ ๒๖ มิถุนายน ๑๑๙๕ ให้ความเห็นว่า เขตอำนาจของศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศส จะต้องเกี่ยวข้องกับการกระทำหน้าที่ของนักการเมืองที่มีผลต่อการเมืองด้วย อีกคดีหนึ่ง ที่ประชุมใหญ่ศาลฎีกาตัดสินไว้ในปี ๒๐๐๐ ว่า ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ ไม่มีอำนาจในกรณีที่การกระทำความผิดนั้นไม่ได้เกี่ยวข้องกับการทำหน้าที่ของนักการเมือง

มีคำตัดสินของศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่คดีหนึ่ง เป็นกรณีของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศที่ใช้อำนาจหน้าที่ในการที่จะให้สัญญาสัมปทานเกี่ยวกับปิโตรเลียมแก่ภรรยาของตัวเอง มีการฟ้องที่ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐ แต่ศาลตัดสินว่าตัวเองไม่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนี้ เนื่องจาก รัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศไม่ได้มีอำนาจโดยตรงในการที่จะไปจัดการกับสัมปทานเรื่องปิโตรเลียม น้ำมัน จึงไม่รับฟ้อง ซึ่งในกรณีนี้ อัยการจะต้องไปฟ้องรัฐมนตรีว่าการกระทรวงต่างประเทศต่อศาลอาญาทั่วไป ไม่ใช่ศาลนักการเมือง

มีคำพิพากษาของศาลฎีกาโดยที่ประชุมใหญ่ ในเดือนมีนาคม ๒๐๒๐ ว่า ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสมีอำนาจตัดสินว่าตัวเองมีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีนั้นหรือไม่ ถ้าเห็นว่าไม่มีเขตอำนาจในการพิจารณาคดีก็สามารถที่จะโอนคดีไปให้ศาลที่มีเขตอำนาจได้

ศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐฝรั่งเศสจะตัดสินได้เฉพาะผู้ที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองเท่านั้น ถึงแม้ว่าจะมีบุคคลอื่นเป็นบุคคลธรรมดาที่เข้ามาเกี่ยวข้องในฐานะผู้ใช้ ในฐานะตัวการหรือในฐานะผู้สนับสนุน ก็จะต้องแยกฟ้องบุคคลเหล่านั้นที่ศาลอาญาทั่วไป ปัญหาที่เกิดขึ้นคือ ในกรณีที่มีการแยกการตัดสินมูลคดีเดียวกันแต่แยกคนหนึ่งไว้ที่ศาลหนึ่ง และอีกคนหนึ่งไปอีกศาลหนึ่ง มีความเป็นไปได้ที่คำพิพากษาของทั้ง ๒ ศาล จะขัดแย้งกัน อาจจะตัดสินไปในทางตรงกันข้ามกัน และไม่มีความหมายใดกำหนดไว้ด้วยว่าศาลใดจะต้องฟังข้อเท็จจริงจากศาลใด ดังนั้น จึงมีคดีที่ขึ้นสู่ศาลฎีกาที่ประชุมใหญ่ เนื่องจากว่าไม่มีกฎหมายเขียนเอาไว้ ศาลฎีกาตัดสินว่า ในเมื่อไม่มีกฎหมายเขียนเอาไว้ว่าศาลยุติธรรมแห่งสาธารณรัฐหรือคำพิพากษาของศาลอาญาทั่วไปมีค่าสูงกว่ากัน แต่ละศาลก็มีอำนาจที่จะตัดสินได้โดยอิสระ

อีกประการหนึ่งคือ เวลาที่จะไต่สวนหรือพิพากษาคดี การสืบพยาน ก็อาจจะทำได้ลำบากเพราะว่า ส่วนหนึ่งต้องแยกไปขึ้นศาลหนึ่ง อีกส่วนหนึ่งมาอีกศาลหนึ่ง ซึ่งในการพิจารณาคดีแต่ละครั้ง ผู้ถูกกล่าวหาหรือ

จำเลยมีสิทธิที่จะเข้าถึงทนายความ มีสิทธิที่จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องในกระบวนการทั้งหมดในคดี การแยกศาล ทำให้ได้รับข้อมูลได้ไม่เท่ากัน

สิทธิและวิธีการในการดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาลอาญานักการเมืองกับศาลอาญาทั่วไป ก็ไม่เหมือนกัน ทั้งที่จริง ๆ แล้วเป็นการกระทำความผิดอย่างเดียวกัน

แผนกคดีอาญาของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง
ธันวาคม ๒๕๖๖